

Поки Голстон підіймався назустріч своїй смерті, десь нагорі гралися діти; він чув їхні вигуки — так галасують тільки щасливі дітлахи. Вони завзято тупотіли, а Голстон неквапливо рухався гвинтовими сходами: кожен його крок був методичний і виважений, а підбори старих чобіт гучно брязкали по металевих сходинках.

Сходи, як і чоботи його батька, були добряче зношені. Фарба трималася на них крихкою лускою лише подекуди, здебільшого в кутках і на присхідцях, де вона була більше захищена. Від кроків інших людей сходами здіймалися хмарки пилу. Голстон відчував вібрацію у металевому поручні, відполірованому до блиску. Його завжди дивувало, як дотик голих долонь та човгання ніг відшліфували тверду сталь навіть за століття. «По молекулі за раз», — припускав він. Кожне життя могло стерти один шар — так, як це життя зрештою стирав сам бункер.

Ноги багатьох поколінь вичовгували й вигинали східці, тож їхні краї заокруглилися і нагадували закопилені губи. Посередині майже не лишилося слідів від ромбоподібних насічок, які колись запобігали ковзанню. Лише з боків збереглися фрагменти візерунків — маленькі пірамідальні виступи з чіткими гранями та залишками фарби на гладенькій сталевій поверхні.

Голстон ставив ногу у старому чоботі на сходинку й робив крок за кроком. Він заглибився в думки про плин незліченних років, стирання молекул і життів,

шар за шаром перемелених на дрібний пил. І вже вкотре подумав, що й життя, і ці сходи призначені для чогось іншого. Довга вузька спіраль, що зміїлася крізь глибини бункера, мов соломинка у склянці, навряд чи була створена для такого навантаження. Як і більшу частину їхнього циліндричного приміщення, ці сходи, здавалося, будували з іншою метою, і виконувати вони мали інші, давно забуті функції. Те, що зараз слугувало магістраллю для тисяч людей у їхньому щоденному монотонному ритмі життя, здавалося Голстону доречнішим для використання лише в надзвичайних ситуаціях. І, можливо, лише кількома десятками людей.

Позаду лишився ще один поверх — сектор, поділений на квартири, наче пиріг на шматки. Коли Голстон долав кілька верхніх поверхів, востаннє підіймаючись сходами, до нього ще сильніше долинули звуки дитячих забав. Це був сміх юних душ, які поки що не усвідомили, де вони живуть, і не відчули тиску землі зусібч. Вони почувалися *живими* й ще не були поховані у своїй уяві. Бадьорі, веселі, вони наповнювали сходи щасливим дитячим гомоном, який так контрастував зі станом і діями Голстона — його наміром та рішучістю *вийти назовні*.

Коли він наблизився до верхнього рівня, один дитячий голос вирізався з-поміж інших і Голстон згадав своє дитинство в бункері — навчання, розваги... Тоді задушливий бетонний циліндр із його нескінченними поверхами квартир, майстерень, гідропонних садів і очисних секцій із переплетеними трубами здавався йому безмежним всесвітом, величезним простором, який неможливо дослідити повністю. Лабіринтом, у якому він і його друзі могли загубитися назавжди.

Але ті дні лишилися позаду — минуло вже понад тридцять років. Дитинство віддалилося й відчувалося

так, ніби минуло вже два чи три життя, як щось, чим насолоджувався хтось інший, тільки не Голстон. Багато років на посаді шерифа тиснули важким тягарем і відгороджували його від минулого. А нещодавно розпочався третій етап його життя — таємний, поза дитинством і посадою шерифа. Це був останній пласт його особистості, стертий на порох; три роки, проведені в мовчазному очікуванні того, що ніколи не настане. Коли кожен день видавався довшим за будь-який місяць із його колишнього, щасливішого життя.

Нагорі гвинтових сходів рука Голстона зіслизнула з поручня. Вигнутий металевий прут зі стертої сталі обривався там, де сходовий майданчик переростав у найширші приміщення всього бункерного комплексу — кафетерій і прилегло до нього кімнату відпочинку. Вереск малечі тепер лунав зовсім поруч. Діти в яскравому одязі грали у квача, бігаючи між хаотично розставленими стільцями, а кілька дорослих намагалися вгамувати цей гармидер. Голстон побачив Емму, яка підбирала із забруднених кахлів розкидану крейду та кольорові олівці. Її чоловік Кларк сидів в іншому кінці кімнати за столом, що був заставлений чашками із соком і тарілками з кукурудзяним печивом. Він помахав Голстону, але той не мав ані сил, ані бажання вітатися у відповідь.

Оминаючи поглядом дорослих і дітей, шериф дивився на тьмяний красвид, що проектувався на стіну кафетерію. Це була найбільша в бункері безперервна панорама невідомого, негостинного зовнішнього світу. Вранішній невиразний пейзаж. Слабке світло світанку, що вкривало мляві пагорби, які майже не змінилися відтоді, як Голстон був хлопчиком. Вони постійно височіли, поки він проходив свій шлях від гри у квача поміж столиками кафетерію до спустошеної

дорослої людини, якою був зараз. А за величними хвилястими гребенями цих пагорбів слабкими відблисками ловила ранкові промені вершина знайомого похмурого обр'ю. Стародавні конструкції зі скла та сталі майоріли десь далеко — там, де колись, мабуть, мешкали люди. До того, як стали жити під землею.

З натовпу зі швидкістю комети вилетіла дитина й врзалася в коліна Голстона. Він поглянув униз і нахилився, щоб підхопити хлопчика. Це був син Сьюзен. Проте малий уже зник, повернувшись «на орбіту» до інших дітей.

Голстон раптом згадав, як вони з Еллісон в рік її смерті виграли лотерею. У нього й досі був той квиток, він носив його всюди. Хтось із цих дітлахів міг би бути їхнім. Зараз йому або їй уже б виповнилося два роки, й це маля вже ходило б, похитуючись, за старшими дітьми. Вони, як і всі майбутні батьки, мріяли про щастя мати двійню та, звісно, прагнули зачати. Після того як Еллісон видалили імплант, вони щонаочі намагалися втілити у життя цей виграшний квиток. Щасливі батьки бажали їм удачі, а інші претенденти на лотерею мовчки молилися, щоб якнайшвидше минув невдалий для всіх інших пар рік.

Вони знали, що в них є лише рік, тож, шукаючи допомоги будь-де, впустили у своє життя навіть заботони. Підвішений часник над ліжком, який, як вважалося, покращував фертильність; дві монети по десять центів під матрацом на близнюків; рожева стрічка у волоссі Еллісон; плями синьої фарби під очима Голстона... Всі ці хитроці були й смішними, і відчайдушними, і водночас веселими. Однак ще більшим божевіллям було б не спробувати це все та оминати увагою навіть якусь безглузду прикмету чи обряд.

Але не судилося. Ще до того, як їхній рік добіг кінця, жереб перейшов до іншої пари. Це трапилося не через брак зусиль. Їм не вистачило часу — раптово не стало *дружини*.

Голстон відвернувся від дитячих ігор, розмитого зображення за склом і попрямував до свого кабінету, що розташовувався між кафетерієм та шлюзом бункера. Поки він йшов цим шляхом, його думки повернулися до колишньої боротьби з привидами, крізь яку він був змушений проходити щодня впродовж останніх трьох років. Голстон знав: якщо він озирнеться і погляне на цю широку тьмяну панораму на стіні, яка через роками закіптюжений об'єктив камери показує *зовнішній світ*, якщо простежить поглядом за ущелиною, що веде до пагорба, й побачить складку, що прорізає багнисту дюну, — він розгледить нерухому постать. Там, біля пагорба, він побачить свою мертву дружину. Вона лежала по той бік екрана, мов сонний валун, зі схрещеними під головою руками, а повітря й токсини в ньому розідали її тіло.

Можливо.

Побачити та розгледіти щось було важко ще до того, як зображення почало погіршуватися. Та й підстав довіряти побаченому він вже не мав, адже сумнівів з'явилося значно більше. Тож Голстон вирішив не дивитися. Він проминув місце, де навіки закарбувалися тяжкі спогади — сцена примарної боротьби його дружини, її раптового божевілля. Голстон увійшов у свій кабінет.

— О, погляньте, хто це прийшов так рано, — усміхаючись, сказав Марнз.

Заступник Голстона зачинив металеву шухляду в шафі для документів, яка моторошно заскреготала старезними шарнірами, взяв чашку, в якій парував

напій, і лише тоді помітив серйозний вираз обличчя Голстона.

— З тобою все гаразд, босе?

Голстон кивнув і вказав на стійку з ключами за столом.

— Камера попереднього ув'язнення, — сказав він.

Усмішка заступника переросла у похмуре збентеження. Він поставив чашку й обернувся, щоб узяти потрібний ключ. Повернувшись спиною, Голстон востаннє потер гострий холодний метал у своїй долоні, а потім поклав значок шерифа на стіл. Марнз простягнув Голстону ключа. Той взяв.

— Принести швабру? — Заступник тицьнув великим пальцем у бік кафетерію. Якщо у камері не було нікого у кайданках, вони заходили туди лише для прибирання.

— Ні, — відповів Голстон. Він кивнув головою у бік камери, запрошуючи заступника йти за собою.

Стілець за столом зарипів, коли Марнз підводився, щоб приєднатися до боса. Голстон підійшов до камери, вставив ключ у замок — той легко повернувся у шпарині. Якісний доглянутий внутрішній механізм дверей різко клацнув. Далі ледь чутний скрегіт петель, рішучий крок, поштовх, брязкіт — і випробування закінчилося.

— Босе?

Голстон тримав ключ між ґратами. Спантеличений Марнз дивився на нього, проте простягнув руку, щоб забрати ключ.

— Що відбувається, босе?

— Поклич мера, — сказав Голстон. Він зітхнув тим важким подихом, який стримував упродовж трьох років. — Скажи їй, що я хочу вийти назовні.

2

Зображення з камери попереднього ув'язнення було не таким розмитим, як у кафетерії, тож Голстон провів свій останній день у бункері, розмірковуючи про це. Може, камера з цього боку краще захищена від токсичного вітру? Чи, можливо, кожен засуджений на смерть чистильник докладав більше зусиль для збереження краєвиду, яким милувався у свій останній день? Або ж ці додаткові зусилля були подарунком наступному чистильнику, який також мав провести свої злічені години у тій самій камері?

Голстон схилився до останнього пояснення. Це змушувало його постійно думати про дружину й нагадувало, чому він опинився тут, по цей бік ґрат, із власної волі. Думаючи про Еллісон, він сидів і розглядав мертвий світ, що залишили по собі давні народи. Це була не найкраща частина краєвиду навколо їхнього підземного бункера, але й не найгірша. Вдалині бовваніли пологі пагорби приємного коричневого відтінку, схожого на кавову гущу з ідеально визначеною кількістю свинячого молока. Небо над пагорбами мало такий же тьмяно-сірий колір, що й у його дитинстві. Таким же свого часу бачили небо його батько, його дід. Єдиним рухомим елементом цього застиглого світу були хмари. Повні й темні, вони висіли над пагорбами або вільно блукали, наче свійські тварини з ілюстрованих дитячих книжок.

Зображення мертвого світу займало всю стіну його камери, як і всі стіни на верхньому рівні бункера,